

Ediția a doua

EDUCAȚIE , INTERCULTURALĂ

T-Kit 4

Consiliul Europei , 2018, trad. In rom. 2022

Editor: Mara Georgescu

Autori: O. Neștian Sandu, N. Lyamouri-Bajja +...alte contribuții

Selecție și adaptare: Viorica Goraș-Postică

CONȚINUT

1. INTERSECȚII ȘI LIMITĂRI

- Concepte asociate și abordări instituționale;
- Educație interculturală și realități actuale.

2. TEORII, CONTEXTE, REALITĂȚI

- Cultură, identitate și realități sociale;
- Perspective asupra diversității din surse diferite;
- Despre ce este educația interculturală de fapt?
- Stereotipuri, prejudecăți și discriminare;
- Modele și teorii ale educației interculturale.

3. FACILITAREA ȘI PROIECTAREA PROCESELOR DE ÎNVĂȚARE INTERCULTURALĂ

- Considerații generale;
- Aspecte cheie pentru procese semnificative de educație interculturală;
- Competențe dezvoltate prin educația interculturală;
- Rolul facilitatorilor în procesele de învățare interculturală;
- Proiectarea și realizarea unor sesiuni relevante pentru diferite grupuri țintă;

4. ACTIVITĂȚI EDUCAȚIONALE

- Elaborarea unui program educațional;
- Modul de prezentare a activităților;
- Activități educaționale.

5. EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ ÎN ACȚIUNE

- El și activismul pentru drepturile omului;
- El și lucrul cu tineri;
- El și voluntariatul;
- El și organizarea activităților educaționale;
- El și sensibilizarea;
- El și campaniile;
- El și puterea imaginilor;
- El și mass-media;
- El și rețelele de socializare;
- El și educația formală;
- El și medierea culturală

INTRODUCERE

Educația interculturală ajută la înțelegerea structurilor de putere în societate și a relațiilor dintre indivizi și grupuri:

- Facilitează formularea unei definiții deschise a identității;
- Pregătește persoanele pentru dialog intercultural;
- Încurajează curiozitatea și efortul de a da sens unei lumi complexe;
- Prețuiește diversitatea și valorile drepturilor omului.

TABELUL 1: PERSPECTIVE ȘI CONSTRUCTE PROPUSE DE CERCETĂTORII ÎN DOMENIUL INTERCULTURAL

CERCETĂTOR I	PERSPECTIVE	DESCRIERE
SCHWARTZ	<p><u>Universală</u> Valori care reies din nevoile cele mai de bază ale oamenilor</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Conservatorism vs. Autonomie - Se pune accentul pe menținerea status quo-ului vs. pe creativitate și experiențe pozitive; • Ierarhie vs. Egalitarism - Distribuție inegală a puterii vs. angajamentul de a promova bunăstarea celorlalți; • Dominare vs. Armonie - Exploatarea lumii pentru interese personale vs. armonie cu mediul înconjurător
HOFSTEDE	<p><u>Națională</u> Diferențe culturale între națiuni, așa cum se observă în sistemele sociale și în valorile colective</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Distanță față putere mare vs. scăzută - Așteptări privind egalitatea drepturilor vs. diferențe privind nivelul de putere; • Individualism vs. Colectivism - Centrare pe sine vs. acționarea predominantă ca membru al unui grup; • Masculinitate vs. Femenitate - Aprecierea competitivității și a bunurilor materiale vs. aprecierea relațiilor și calității vieții; • Nivel ridicat de evitare a incertitudinii vs. nivel scăzut de evitare a incertitudinii - preferință pentru reguli și structură vs. flexibilitate și orientare către risc; • Orientare pe termen lung vs. orientare pe termen scurt - Importanța acordată viitorului vs. cea acordată trecutului și prezentului
TROMPENAAR S ȘI HAMPDEN- TURNER	<p><u>Organizațională</u> Adaptarea în contexte de afaceri prin conștientizarea diferențelor interculturale și prin autoexaminare</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Universalism vs. Particularism - Concentrarea pe reguli sau relații; • Colectivism vs. Individualism - Funcționarea într-un grup sau ca indivizi; • Neutru vs. Afectiv - Ascunderea sau afișarea emoțiilor; • Specific vs. Difuz - Responsabilitate atribuită specific sau acceptată în mod difuz; • Realizare vs. Atribuire - Statutul este câștigat sau este atribuit; • Secvențial vs. Sincronic - A face câte un lucru pe rând sau mai multe lucruri simultan • Control intern vs. Control extern - A controla mediul sau a fi controlat de către acesta

TABELUL 1: PERSPECTIVE ȘI CONSTRUCTE PROPUSE DE CERCETĂTORII ÎN DOMENIUL INTERCULTURAL

CERCETĂTOR I	PERSPECTIVE	DESCRIERE
HALL	<u>Interpersonală</u> Comportamentele individuale și rolurile culturale ascunse care le guvernează	<ul style="list-style-type: none">• Context ridicat vs. Context scăzut în comunicare - Comunicarea informațiilor minime și bazarea pe aspecte implicite vs. includerea cât mai multor informații pentru a clarifica sensul celor comunicate;• Orientare față de timp monocronă vs. policronă – Centrarea rigidă pe câte o sarcină pe rând vs. centrarea pe relațiile interpersonale cu preocupare minimă pentru timp
EARLEY ȘI ANG	<u>Intrapersonală</u> Percepția și motivația care influențează reacția individului la situațiile sociale	<ul style="list-style-type: none">• Cogniție – Cunoștințe despre culture;• Metacogniție – Abilitatea de a pune împreună informațiile disponibile pentru a forma o imagine coerentă;• Motivație – Dorința de a se implica și de a învăța despre relațiile interculturale;• Comportament - Acțiuni verbale și non-verbale adecvate în timpul interacțiunilor cu oameni din diferite culturi.

SURSĂ: ROGERS ȘI TAN (2008). ADAPTAT DE OANA NEȘTIAN SANDU

INTERSECȚII ȘI LIMITĂRI

În 2007, **UNESCO** a publicat **Ghidul pentru Educație Interculturală** (UNESCO 2007).

Ghidul promovează trei principii de bază ale educației interculturale:

1. Educația interculturală respectă identitatea culturală a participantului la procesul de învățare prin furnizarea unei educații de calitate pentru toți, adecvate cultural.
2. Educația interculturală oferă fiecărui participant cunoștințele, atitudinile și abilitățile culturale necesare pentru a avea o participare activă și deplină în societate.
3. Educația interculturală oferă tuturor participanților cunoștințe culturale, atitudini și abilități care să le permită să contribuie la respectarea, înțelegerea și solidaritatea între indivizi, grupuri etnice, sociale, culturale și religioase, respectiv națiuni.

INTERSECȚII ȘI LIMITĂRI

În același an, **Consiliul Europei și Comisia Europeană** au inițiat **Programul Orașelor Interculturale** pentru a promova strategii și politici care să ajute orașele să lucreze cu diversitatea ca factor pozitiv.

Orașele interculturale sunt orașe care:

au o populație diversă, inclusiv persoane cu naționalități și origini diferite, cu limbi sau religii/credițe diferite.

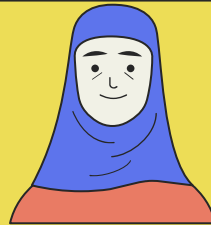
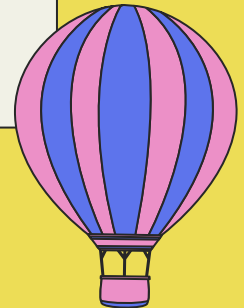
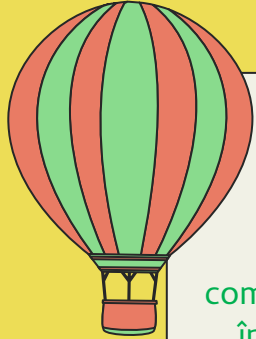
Majoritatea cetățenilor nu privesc diversitatea ca pe o problemă, ci ca pe o resursă și acceptă că toate culturile se schimbă pe măsură ce se întâlnesc reciproc pe arena publică.

Oficialii orașului pledează public pentru respectarea diversității și pentru o identitate pluralistă a orașului. Orașul combate în mod activ prejudecățile și discriminarea și asigură oportunități egale pentru toți, prin adaptarea structurilor, instituțiilor și serviciilor sale de guvernare la nevoile unei populații diverse, fără a compromite principiile drepturilor omului, democrației și statului de drept.

INTERSECȚII ȘI LIMITĂRI

Mai recent, conceptul de competență interculturală a devenit predominant.
Conform lui Spitzberg și Changnon (2009):

competența interculturală reprezintă gestionarea adecvată și eficientă a interacțiunii între oameni care, într-un anumit grad sau altul, reprezintă o orientare afectivă, cognitivă și comportamentală față de lume diferită sau divergentă (...) Grupurile nu interacționează - indivizii interacționează. (...) Măsura în care indivizii manifestă aspecte ale grupului lor sau sunt influențați de afilieri sau caracteristici culturale, este ceea ce face o interacțiune să fie un proces intercultural.

REALITĂȚI ACTUALE

LUMEA ONLINE

Lumea online a creat mai multe oportunități de educație interculturală, dar și mai multe oportunități de utilizare a limbajului ofensator în mod anonim.

În timp ce oameni din diferite părți ale lumii se pot conecta instantaneu, pot învăța unul de la celălalt și pot lupta pentru cauze comune, lumea online aduce, de asemenea, riscul discursului instigator la ură și facilitează răspândirea stereotipurilor și prejudecăților.

REALITĂȚI ACTUALE

Amenințarea terorismului

Probabil că este prea simplist să clasificăm lumea în perioadele „pre-atentatele din 11 septembrie 2001” și „postatentatele din 11 septembrie 2001”. Cu toate acestea, de la publicarea primului **T-Kit** despre educația interculturală și de la atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 asupra **Turnurilor Gemene din New York**, abordările privind cultura și educația interculturală au luat-o în direcții diferite.

Pentru multe persoane, atentatele au fost considerate un atac asupra valorilor sociale, politice și religioase, precum și asupra **valorilor libertății, democrației și drepturilor omului**. De atunci, atacurile teroriste au devenit știri aproape zilnice, afectând toate părțile lumii.

Definiția unui atac terorist nu este întotdeauna clară în mass-media. Deși unele atacuri pot părea la început similare în motive și/sau fapte, unele dintre aceste atrocități pot fi etichetate drept atacuri teroriste, în timp ce altele sunt definite ca atacuri aleatorii ale persoanelor cu tulburări psihice.

REALITĂȚI ACTUALE

Globalizarea

Globalizarea este considerată atât ca o modalitate de promovare a creșterii economice, a progresului social și a relațiilor interculturale, cât și de creștere a inegalităților economice și a polarizării.

Puterea economică este distribuită inegal în lume. Tinerii care trăiesc în sărăcie, care nu au acces la educație și informații și care nu sunt implicați în procesele de luare a deciziilor, nu pot beneficia de oportunitățile oferite de globalizare și riscă să fie marginalizați în continuare.

În același timp, rasismul, **discriminarea și intoleranța** se pot răspândi mult mai ușor cu ajutorul noilor tehnologii.

EDUCAȚIE INTERCULTURALĂ ȘI REALITĂȚI ACTUALE

Educația interculturală ține cont de faptul că lumea se află în continuă schimbare și astfel, culturile, relațiile interculturale și interpersonale trebuie să fie redefinite continuu.

Educația interculturală facilitează înțelegerea și încurajează curiozitatea cu privire la ceea ce se întâmplă atât la nivel local, cât și la nivel global.

Educația interculturală motivează oamenii să fie solidari cu cei care sunt tratați în mod nedrept în orice parte a lumii și să ia măsuri pentru justiție socială.

CULTURĂ, IDENTITATE ȘI EDUCAȚIE INTERCULTURALĂ

Educația interculturală promovează perspectiva conform căreia nicio cultură nu este mai bună sau mai rea decât cealaltă, că nu există o ierarhie a culturilor.

Aceasta duce la înțelegerea faptului că definirea grupurilor de apartenență, precum și includerea sau excluderea unor oameni din grupuri, poate fi superficială și schimbătoare

CULTURĂ, IDENTITATE ȘI EDUCAȚIE INTERCULTURALĂ

Prin urmare, în procesele de educație interculturală, este important să acordăm suficient spațiu oamenilor pentru a-și explora identitățile, pentru a crea oportunități de autoanaliză și de înțelegere de sine, atât la nivel individual, cât și în relație cu ceilalți.

A învăța despre noi și a învăța despre ceilalți nu presupune o relație liniară.

Sinele și ceilalți sunt interdependenți; cu cât ne înțelegem mai bine pe noi înșine, cu atât mai bine îi putem înțelege pe ceilalți și invers.

DEFINIȚII INSTITUȚIONALE ALE DIVERSITĂȚII CULTURALE

În 2001, UNESCO a adoptat **Declarația universală privind diversitatea culturală** (UNESCO 2002).

DEFINIȚII INSTITUȚIONALE ALE DIVERSITĂȚII CULTURALE

Articolul 1

Cultura ia forme diverse în timp și spațiu. Această diversitate este încorporată în unicitatea și pluralitatea identităților grupurilor și societăților care formează omenirea. Ca sursă de schimb, inovație și creativitate, diversitatea culturală este la fel de necesară pentru omenire cum este biodiversitatea pentru natură. În acest sens, este patrimoniul comun al umanității și ar trebui recunoscută și afirmată în beneficiul generațiilor prezente și viitoare.

Articolul 2

În societățile noastre din ce în ce mai diverse, este esențial să se asigure o interacțiune armonioasă între oameni și grupuri cu identități culturale multiple, variate și dinamice, precum și voința lor de a trăi împreună. Politicile pentru incluziunea și participarea tuturor cetățenilor sunt garanții ale coeziunii sociale, ale vitalității societății civile și ale păcii. Pluralismul cultural oferă expresie politică realității diversității culturale. Inseparabil de un cadru democratic, pluralismul cultural este favorabil schimbului cultural și dezvoltării capacităților creative care susțin viața publică.

DEFINIȚII INSTITUȚIONALE ALE DIVERSITĂȚII CULTURALE

Motto-ul Uniunii Europene, „Uniți în diversitate”, urmărește să promoveze ideea că „prin intermediul UE, europenii sunt uniți pentru a lucra împreună pentru pace și prosperitate și că numeroasele culturi, tradiții și limbi din Europa reprezintă un atu al continentului”

DEFINIȚII INSTITUȚIONALE ALE DIVERSITĂȚII CULTURALE

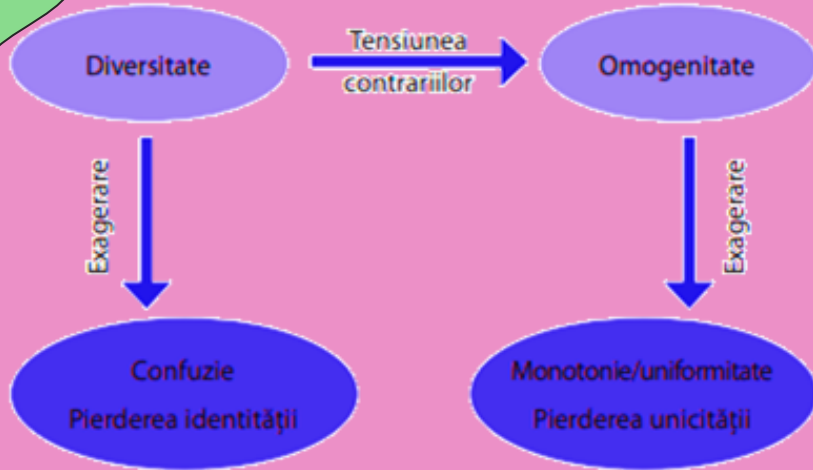
În 2008, Consiliul Europei a adoptat „**Carta albă a dialogului intercultural**”, afirmând că abordarea interculturală oferă un model prospectiv pentru gestionarea diversității culturale, bazat pe demnitatea umană a individului:

Gestionarea diversității culturale a Europei aflate în creștere - înrădăcinată în istoria continentului nostru și consolidată de globalizare - într-o manieră democratică a devenit o prioritate în ultimii ani. Cum vom răspunde diversității? Care este viziunea noastră despre societatea viitorului? Este o societate formată din comunități separate, marcată, în cel mai bun caz, de coexistența majorităților și minorităților cu drepturi și responsabilități diferențiate, legate în sens larg de ignoranță reciprocă și stereotipuri? Sau este o societate vibrantă și deschisă, fără discriminare, care ne avantajează pe toți, marcată de incluziunea tuturor rezidenților pe baza respectului deplin al drepturilor omului? Consiliul Europei consideră că respectarea și promovarea diversității culturale pe baza valorilor pe care este construită Organizația sunt condiții esențiale pentru dezvoltarea societăților bazate pe solidaritate.

(Consiliul Europei 2008b).

DEFINIȚII INSTITUȚIONALE ALE DIVERSITĂȚII CULTURALE

- Conform acestui model, **prea multă diversitate** ar putea duce la **confuzie sau pierderea identității**, în timp ce **prea multă omogenitate** ar putea duce la **monotonie, uniformitate și pierderea individualității**.
- Acest model ne permite să scăpăm de o abordare „**corectă sau greșită**” și să luăm în considerare potențialul „**amândurora**”, recunoscând astfel nevoile și limitările, atât ale diversității, cât și ale opusului său, precum și riscurile de a atinge extremele în ambele cazuri.

Figura 1. Modelul celor patru laturi ale comunicării, Schulz von Thun

DESPRE CE ESTE EDUCAȚIA INTERCULTURAL Ă DE FAPT?

Educația interculturală are **potențial de transformare socială**;

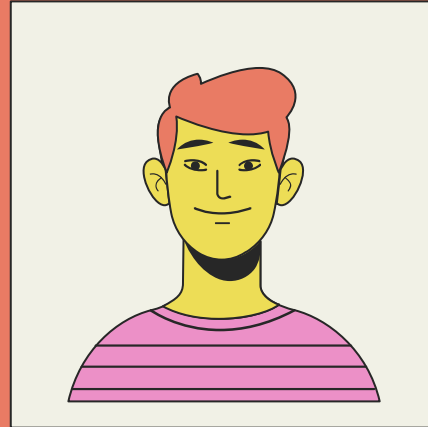
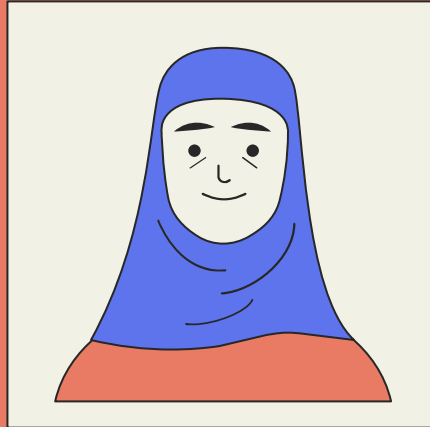
- Reprezintă un instrument de schimbare socială care abordează realitățile sociale și politice cotidiene din Europa;
- Oferă un cadru pentru analiza propriului context de viață și de lucru, precum și modalități prin care tinerii să poată determina când „**cadru** culturii” este util pentru a înțelege și acționa în contextul în care trăiesc și când este mai puțin util.

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

- Educația interculturală **acordă importanță diversității** și promovează o viziune a lumii în care diversitatea își are rădăcinile în egalitate și nu este văzută ca un obstacol sau folosită ca justificare pentru marginalizare sau excludere.
- Reprezintă, înțelegerea complexității grupurilor culturale, a conexiunilor complexe și a relațiilor de putere dintre ele.
- Respectul față de diversitatea culturală este strâns legat de respectarea drepturilor omului.
- Promovarea artei și a tradițiilor unei culturi, în timp ce membrii acesteia nu se pot bucura de drepturile omului, este o modalitate superficială de abordare a diversității.

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

Educația interculturală este despre **multiperspectivitate**.

Aceasta recunoaște faptul că nu există o perspectivă unică despre realitate. Pentru oameni, realitatea este definită de modul în care o percep, iar încercarea de a găsi un adevăr absolut este în zadar

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

Educația interculturală ia o poziție clară **împotriva discriminării și altor forme de intoleranță și nedreptate socială.**

Un obiectiv important al educației interculturale este **dezvoltarea abilităților tinerilor de a recunoaște existența stereotipurilor și de a înțelege impactul prejudecăților asupra vieții lor și a altor persoane.**

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

Educația interculturală oferă o alternativă la **multiculturalism**.

- Interculturalitatea depășește simpla conviețuire sau respectarea identităților culturale „de la distanță”.
- Abordarea interculturală facilitează dialogul între grupuri socio-culturale diferite ca o modalitate de a învăța unii de la alții și unii despre alții și de a lucra împreună pentru dezvoltarea societății în ansamblu.
- Oferă o alternativă la relativismul cultural, poziționându-se împotriva practicilor care nu respectă drepturile omului, în loc să le eticheteze drept „tradiții culturale”.

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

Educația interculturală promovează **egalitatea de șanse și participarea activă**, oferind tuturor dreptul de a-și spune cuvântul.

- Nu este suficient să ne asigurăm că există un anumit procent de migranți sau minorități pentru a **„satisface cererile de diversitate culturală”**.
- Scopul este crearea unor condiții pentru ca persoanele din grupurile defavorizate să participe.
- Egalitatea de șanse nu înseamnă tratament egal, ci un tratament diferențiat, cu scopul de a ajunge la egalitate și justiție socială.

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

Educația interculturală contribuie la **dezvoltarea solidarității și coeziunii sociale**, definită drept „capacitatea unei societăți de a asigura bunăstarea tuturor membrilor săi, reducând la minimum discrepanțele și evitând polarizarea”

(Consiliul Europei 2004)

Procesele educației interculturale dezvoltă capacitatea și dorința indivizilor, grupurilor și organizațiilor de a coopera și de a lucra împreună pentru obiective comune, încurajând oamenii să practice empatia și să se implice în procese de participare civică, politică și culturală.

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

Pentru multe persoane, educația interculturală este imediat asociată cu **conflictele**.

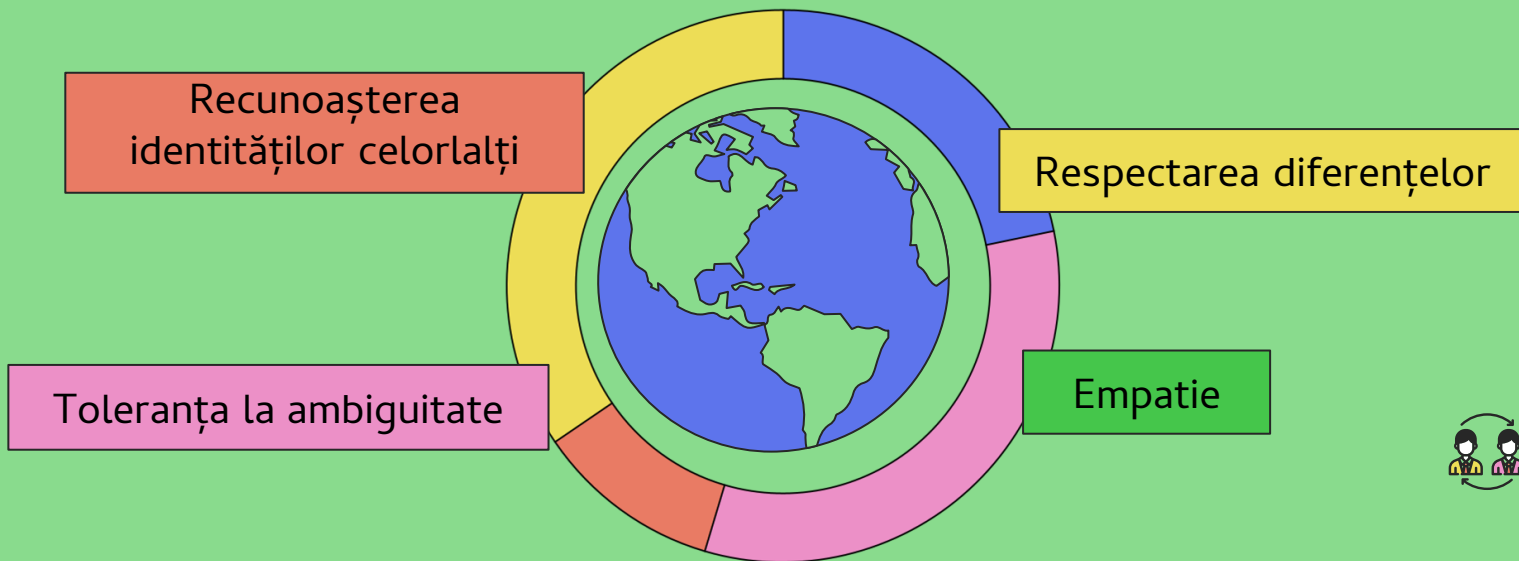
Dintr-o perspectivă a educației interculturale, **conflictul este privit ca o sursă de dezvoltare; ca o formă neutră de dezacord**, care poate fi o oportunitate pentru clarificarea opiniilor, perspectivelor și ideilor.

Educația interculturală oferă instrumentele necesare pentru a deveni un cetățean activ, capabil să pună întrebări și pregătit să fie întrebat de către alții, care ascultă și este ascultat, care are atât curajul să nu fie de acord, cât și dorința de a gestiona un conflict și de a ajunge la o soluție comună.

MODEL AL COMPETENȚEI INTERCULTURALE

ATITUDINI ȘI SENTIMENTE

Identificarea emoțiilor pozitive și negative și raportarea lor la atitudini și cunoștințe

MODEL AL COMPETENȚEI INTERCULTURALE

COMPORAMENT

Flexibilitate

Sensibilitate la modalitățile
de comunicare

MODEL AL COMPETENȚEI INTERCULTURALE

CUNOȘTINȚE ȘI ABILITĂȚI

Abilități de interpretare și relaționare

Cunoștințe despre alți oameni

Abilități de descoperire și interacțiune

Cunoștințe despre procese sociale

Conștientizare culturală critică

ACȚIUNE

Orientare spre acțiune

Voința de a realiza o activitate singur sau cu ceilalți, ca urmare a reflecției, având scopul de a contribui la binele comun.

**ORIENTĂRI DE
ACULTURAȚIE ALE
GRUPURILOR
MAJORITARE**

ASIMILAȚIONISM

SEGREGAȚIONISM

EXCLUZIONISM

INTEGRAȚIONISM

INDIVIDUALISM

**ORIENTĂRI DE
ACULTURAȚIE ALE
GRUPURILOR
MINORITARE**

ASIMILAȚIONISM

SEPARATISM

MARGINALIZARE

INTEGRAȚIONISM

INDIVIDUALISM

CONSIDERAȚII GENERALE

Educația interculturală ca obiectiv

Educația interculturală ca obiectiv social și politic promovează o viziune a lumii în care oamenii sunt implicați activ în procese care facilitează întâlnirile interculturale, înțeleg potențialul diversității, interacționează între ei ca egali, pun sub semnul întrebării relațiile de putere și acționează pentru o societate mai justă.

Învățarea interculturală ca abordare educațională

Învățarea interculturală ca abordare educațională ghidează participanții, prin principiile și metodologiile sale specifice, să-și dezvolte un set de competențe cu scopul de a conviețui în diverse societăți și de a deveni agenți ai schimbării sociale.

Educația interculturală ca subiect

Educația interculturală poate fi, de asemenea, introdusă ca subiect specific într-un program de formare sau educație.

ASPECTE CHEIE PENTRU PROCESSE SEMNIFICATIVE DE EDUCAȚIE INTERCULTURALĂ

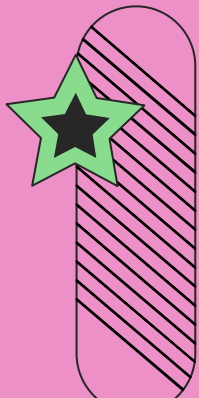
Un proces euristic

Învățarea experiențială

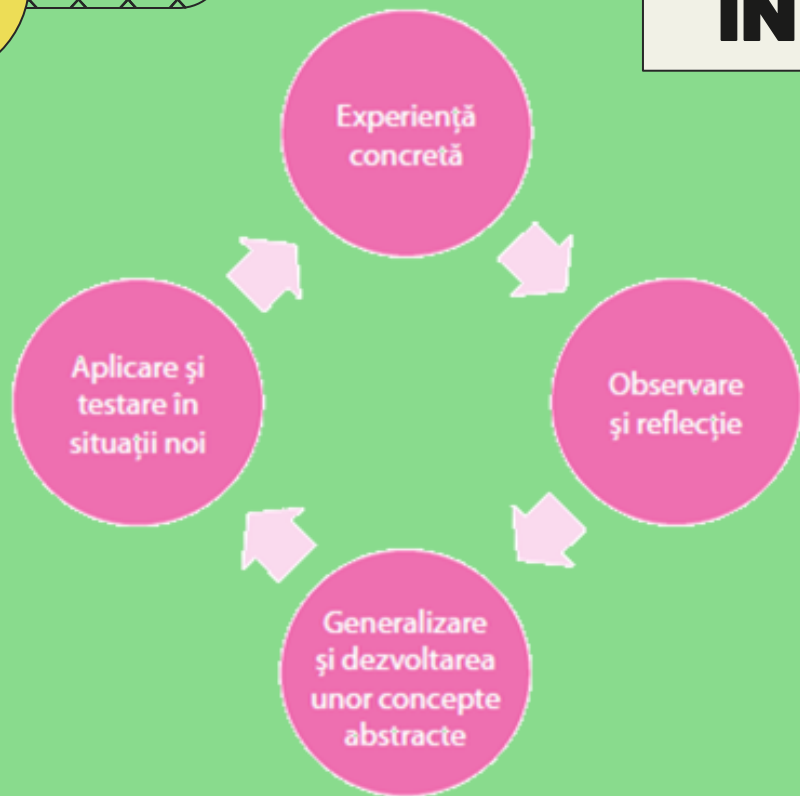
Un proces continuu

Coerență între discurs și comportament

Angajamentul de a genera schimbări sociale

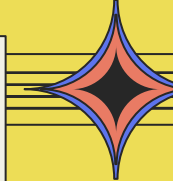
ÎNVĂȚAREA EXPERIENȚIALĂ

- **EXPERIENȚĂ CONCRETĂ**
- **OBSERVARE REFLEXIVĂ**
- **CONCEPTUALIZARE ABSTRACTĂ**
- **EXPERIMENTARE ACTIVĂ**

Figura 5: Etapele învățării experiențiale

COMPETENȚE DEZVOLTATE PRIN EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

Valori și atitudini

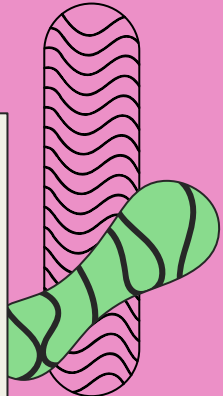

- Respectul de sine și pentru ceilalți
- Un simț al justiției și responsabilității sociale
- Deschidere și curiozitate față de diversitate
- Toleranță la ambiguitate

Abilități

- Empatie
- Solidaritate
- Gândire critică
- Ascultare activă
- Gestionarea conflictelor în mod constructiv

Cunoștințe și înțelegere

- Cunoștințe despre cultură, politică și istorie
- Cunoștințe despre drepturile omului
- Cunoștințe despre diferențele culturale în comunicare

-
-
- ✓ Nu face interpretări, presupuneri și judecăți automate.
 - ✓ Gândește „în afara cutiei”.
 - ✓ Fii pregătit/ă să explici ceea ce ți se pare evident.
 - ✓ Ascultă-te pe tine însuși/însăși și ceea ce spui.
 - ✓ Ascultă și pune întrebări.
 - ✓ Folosește-ți capacitățile de a gândi critic.
 - ✓ Pune la îndoială judecățile de valoare.
 - ✓ Concentrează-te pe soluții, nu pe probleme
-

COMPETENȚE DEZVOLTATE PRIN EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ

CONȚINUTUL

Alegerea conținutului și a metodelor ar trebui să răspundă la contextele specifice, iar acestea ar trebui adaptate cât mai bine. În Principalele subiecte abordate în cadrul învățării interculturale sunt:

- stereotipurile,
 - identitatea;
 - cultura;
- contextul social și politic;
- diferențele de perspective;
- rejudcățile și discriminarea;
- comunicarea și dialogul intercultural.

DIALOG INTERCULTURAL

SĂ NE ÎMBOGĂȚIM RECIPROC DIN DIVERSITATEA NOASTRĂ!